

Gurzó K. Enikő

ÉLET A VÁROSBAN

„A mai nappal a festészet meghalt! – kiáltott fel az első dagerrotípiák láttán Paul Delaroche, a francia historizmus népszerű festője, akivel akár még együtt is érezhetünk rettenetében. Hisz az ember mindig elborzad, visszahőköl attól, ami új. Delaroche is így járt, amíg be nem látta, hogy: „A dagerrotípiák finom ábrázolási módja minden elképzelést felülmúló tökéletességet mutat. A vonalak pontos rajzát, a formák tisztaságát legteljesebben a fénykép tudja megvalósítani.” Hetek, hónapok múltán, a meghökkentő benyomás értelmi feldolgozása után tehát nemcsak segédeszközként, hanem önálló ábrázolási lehetőségként is elismerte a fényképezést.

A festő, aki fotózott

Ez volt Delaroche. Nem volt egyedül, aki így tett, ám az is igaz, kezdetben követője sem nagyon akadt. A festővászonhoz szokottak ugyanis makacsul ellenálltak, ezért időbe telt, amíg a fotografálás szemfüles befogadókra, ambiciózus művelőkre talált, és elfoglalta az őt megillető helyet a művészetek gazdag palettáján. Ha ellenben tovább lépünk a korban és az elemzésben, ki kell emelnünk, hogy a fénykép valóság-ábrázoló készségének végül még azok a festők is nagy elismeréssel kezdtek adózni, akiknek stílusa távol állt a naturalizmustól. Delacroix például kimondottan sajnálta, hogy a hasznos találmány számára túl későn érkezett.

Magyarországon sem történt ez másként, és szinte évtizedenként felbukkantak újabb és újabb úttörői a műfajnak. Többek között Moholy-Nagy László, aki az 1920-as évek elején fotógramjaival, fotóplasztikáival és elméleti írásaival kijelölte a fényvel való alakítás új módozatait. A fotóban ő nem kitüntetett, hanem sajátos médiumot vélt felfedezni. Christian Schad-al, Man Ray-jel és El Liszickij-jel olyan absztrakt kompozíciókat teremtett, amelyeknek motívumait a fény és a fényérzékeny papír tulajdonságai határozták meg. Vele szemben Kassák Lajos a képes újságokból kivágott fotórészleteket gyakran alárendelte képarchitektúráinak. A fotóhasználatnak ez a két alaptípusa napjainkban is megfigyelhető: az első esetben a művész olyan szituációt teremt, amelyből számára is ismeretlen eredmény születhet, a második esetben a megtervezett végeredményhez keres adekvát fotóanyagot.

Csaknem szimbolikus érvényű az a gondolatmenet, amellyel fél évszázaddal Kassák után Bak Imre mértani struktúrákba vagdossa a fényképeket, továbbá az a gesztus, amellyel Szentjóby Tamás – Moholy-Nagy fotógram-önarcképei nyomán – pszichedelikus másolatot készít a xerox-gép üvegére nyomott fizimiskájáról.

Moholy-Nagy legkövetkezetesebb folytatója Kepes György lesz, aki különféle energiaforrások fényeffektusait rögzíti példás elánnal, valamint Gyarmathy Tihamér, aki az 1960-as évek virradatán saját geometrikus absztrakt festészetének fotogénikus megfelelőit kísérletezte ki.

Meghatározó jelentőségű volt a maga idejében Vajda Lajos is, ha már a festőket vesszük számba. Párizsi fotómontázsain a szürrealizmus éppúgy érvényesül, mint a szovjet fotómontázsé, illetve a filmé. Ikonográfiájában a népi ábrázolásmód és a politikai aktualitás az agresszivitás és a szelídség különös emblémáiba tömörül.

A városokhoz kötődő progresszív fotósok eleinte Kassák Lajos *Munka* című lapja köré tömörültek, társadalmi elkötelezettségüket olyan akciók jelezték, mint a szociofotós csoport 1932. évi szolnoki kiállítása, amelyet a rendőrség betiltott.

Azóta rengeteg iskola és irányzat létesült, tömegeket ragadott magával a fénnel való játszadozás (hisz miért is ne nevezzük így a fotografálást?). Nagyon okosan a művészek mindig egy kényelmes kifejezési alternatívának tekintették, sokszor valamely fárasztóbb tevékenységük enyhítésére, oldására vetették be, mintegy lazításként, csöppet sem tartva attól, hogy az ecsettel való bűvészkedés a gyorsan és pontosan dolgozó ketyerék miatt fog perifériára szorulni.

Ami értékes, az megfoghatatlan

Első nekifutásra templomos képeket hozott be hozzám nagytomsky, alias Nagy Tamás*. Aztán váltott, így került fókuszba a város. Nem tudtam, miért. Megkérdeztem. Érdekel, mert első ránézésre mindkét téma roppant egyszerű, nyilvánvaló, utóbbi kiváltképp, előttünk hever az utcán, csak észre kell venni, le kell hajolni érte, fel kell emelni. Valójában mégsem annyira könnyen megragadható, mint amilyennek tűnik. A városi fotózást ugyanis számos zavaró elem (képbe belebicikliző gyorsfutár, rossz fényviszonyok, széteső szeméthalmok, elrettentő villanypóznák, gonosz kábelek és antennák rengetege stb.) nehezíti, ami aztán elégedetlenséget szül, bosszantó akadályokat gerjeszt. Feltéve, ha nem tényfeltáró riportsorozatra készülünk. A legnehezebb helyzetben akkor vagyunk, amikor körül kell írunk, meg kell fogalmaznunk, mi a város. A leghetetlenebben pedig akkor, amikor az élet a városban megfogalmazásával próbálkozunk. Tollal kellemetlen és veszélyes, fényképezőgéppel...

Nos, hogy milyen fényképezőgéppel, megmondja nekünk a fotós. Azaz: megmutatja. Nem állítom, hogy Nagy Tamás képei kompozíciós tekintetben tökéletesek, műszakilag pengeélesek és kicentizettek, ám azt sem, hogy a fotónak hibátlanak kell lennie. Vagyis: nem mindig kell hibátlanak lennie. Amiként szépnek, finomnak, jámbornak sem. Ha megszemléljük, milyen a város, rögtön a szürkeség jut eszünkbe. Nem a színorgia, az öröm vörösei, az üdeség zöldjei, a boldogság sárgái, hanem a fekete s a fehér kissé gyászos egyvelege. A fekete meg a fehér, amelynek kombinációja elegáns is lehet, meghitt is lehet, nagyvonalú, fegyelmezett és diplomatikus is lehet. És ugye milyen érdekes, mennyi minden magyarázható bele két kiegészítőbe, határkőbe?!

Ennél is érdekesebb: ha szóba kerül a város mint közösségi tér, és úgy jön szóba, mint a fekete társintézménye, nem a kormos kémény jut eszembe, hanem a tükörszerű banképület. Nem a bájos virágáruslány, hanem az öltönyös tisztviselő. Kevésbé a pörkölt babkávé illata, inkább a kólának nevezett szénhidrátbomba. Kissé szokatlan

ezért, ha valaki, egy közülünk sötétnek láttatja a rokokó angyalkát, no meg a hidat, amely átvezet a fémestített jelenből a fásított múltba, az olasz hangzavarból a vatikáni csendbe, a cicomás szegénységből a díszes gazdagságba, a materializálódott divatdik-tátorok birodalmából az anyagtalán tanítók égi szférájába. Vagy fordítva. S akkor fel is tehetjük a kérdést: lehet-e sötét az időszakok közti átmenet, a séta a történelemben, a jól eső visszapillantás? És lehet-e ugyanilyen a jövő, amelyről alig sejtünk valamit? Tehetjük-e ennyire kétpólusúvá a világot? Vajon tényleg ennyire rossz nekünk, ennyire unalmas, állandó, változatlan, ennyire egyszínű, egysíkú?

A tragédiáknak természetesen nyomot kell hagyniuk bennünk, a negatívumokat nem szabad szem elől téveszteni, sőt, kötelességünk rámutatni, mitől szükséges ódzkodnunk. Ám hogy Nagy Tamásnak – mint fotósnak – ez a szándéka, kétlem. A fekete-fehér művészi fogás a fotográfiában, főként, ha egy bizonyos elképzelés mentén kattintgatunk, amely óhaj azon igyekezetben ölt formát, hogy a kép centrumába a mértani idom és a vonal kerüljön. Tervszerűen és kontrasztosan. Nem rossz ötlet, és nem állhat távol tőlünk, hangsúlyozom, mert engem a Nagy-féle város itt-ott Hamza D. Ákos térstruktúráira emlékeztet. Nem titok, Ákos bácsinak nem voltak eget rengető elméletei az univerzumról, sem mélyreható ismeretei az absztraktról. Ákos bácsi csak megfestette azt, amit megkívánt tőle az élet, a környezet, amely elköckásodott, a kommunikáció, amely ábrákra cserélődött, az ember-ember közti párbeszéd, amely érzelmi töltetet vesztett, matematikává, architektúrává fajult.

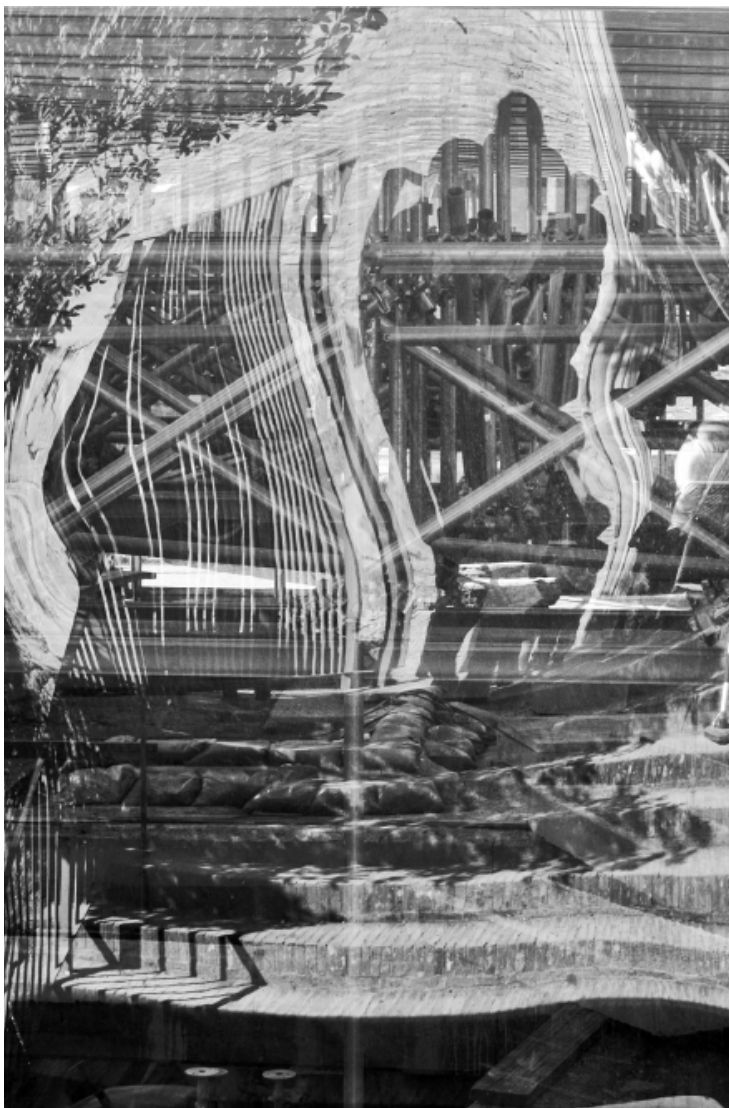
Tamás is csupán meglátja, amit meg kell, mondhatnók, azt is meglátja, amit más nem, és úgy látja meg, ahogyan érdemes. Mert a fotográfia technika is, de nem csupán helyes fókuszeltávolítás és precíz blendenyílás. Álló nőt és férfit, játszó gyermeket, díszbe öltözött kórust bárki le tud fényképezni, a tükörreflexes digitális gépek ezt ma már mindenki számára megvalósíthatóvá teszik. Ami művészivé növel egy filmkockát, az az alkotó szemléletmódja, térlátása, amit tanítani nem igazán lehet. Az ember vagy olyannak születik, hogy megérinti a lényeg, a formák, szerkezetek, arcok és tárgyak mögötti esszencia, vagy nem. Persze lehetnek segítők, akik ezt az adottságot előhozhatják belőle. Mármint abból, akiből lehet, akiből van mit. Nagy Tamás, aki fotósként még fiatalnak tekinthető, mintha engedné, hogy a modell vezesse, az erkély lenyűgöző alakzatokat véssen bele a térbe, sok-sok gyémántdarabkává csiszolja a felületet, a sokszor kritikusan viselkedő kortárs mű pedig belesimuljon a megnyugtató olasz barokkba, mint önnön forrásába. A szentbe.

Nem tudom, nézett-e már ki a novemberi ablakon a tisztelt olvasó, regisztrálta-e látó szemeivel az őszi panorámát? A természet nyújtotta kép ilyenkor megmásíthatatlanul emlékezetes, mondhatnók tragikus. És mégsem. Mert benne van e képekben a Mikulás-ünnepség, a karácsony, a szilveszter, no meg a szárnyaló bringás tinédzser. És így tovább. Benne van az újjászületés csírája. Az öröm csillogása. Éppúgy, mint a felújított városrészben a modern kockakő. A lóca, amely csak stílusában hajaz a papi lak vonalvezetésére, s ha nagyon kívánjuk, akkor belegömbölyödik a szökökútba, életkorát nézve viszont egyáltalán nem. Mindaddig, amíg a lencse képessé nem teszi a valóságban soha meg nem történő hajlításokra. A formát meg kell tölteni tartal-

lommal, a kovácsoltvas korlát mögött meg kell látni a generációkat, az emberi kezet, amely létrehozta, a gondolatot, amely lendületet adott az ujjaknak. Ha a forma mögött nincs tartalom, akkor jelen sincs, mert a régi nem épül rá az újra nem nő ki egyik a másiktól, mert nincs régi, csak új, és a Parlamentet elmossa a Duna, az átláthatatlan víz, amely remélhetően örökkévaló.

A civilizációs társadalomnak tehát megvannak a buktatói. Amiként az előnyei is. Bízunk benne, hogy egyik sem kerül fölénybe, egyik sem megy a másik rovására, Nagy Tamás fényképtárában sem, akiben a festő s a fotográfus nagyszerűen kiegészítik egymást.

*Nagy Tamás: rajzpedagógus, született Jászberényben. Iskoláit szülővárosában, Szegeden és Budapesten végezte. A fővárosban nemrég fotózni is tanult feleségével együtt, akiben nem csupán társra, de segítőre is talált. Jelenleg a Liska József Katolikus Erősáramú Szakközépiskola, Gimnázium és Kollégium tanára. Van egy fotóstúdiója, s egy gyönyörű leánygyermeke, szabadidejében fest, blogot ír és karbantartja a honlapját, amely a következő webcímen érhető el: <http://www.alomgyarphotostudio.hu>

Ásatás

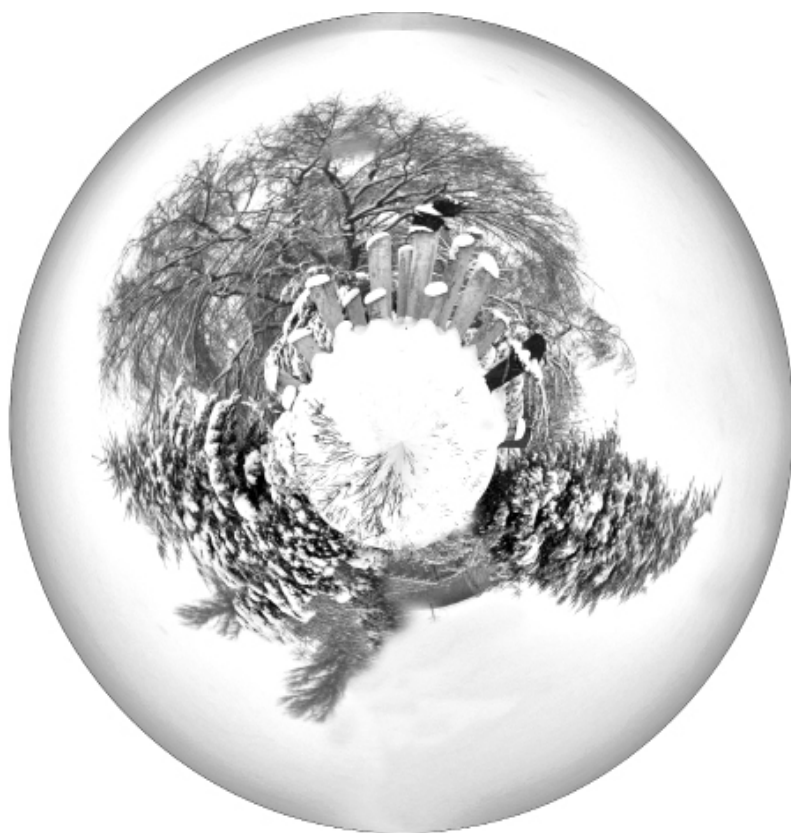
Felosztás

Erkély II

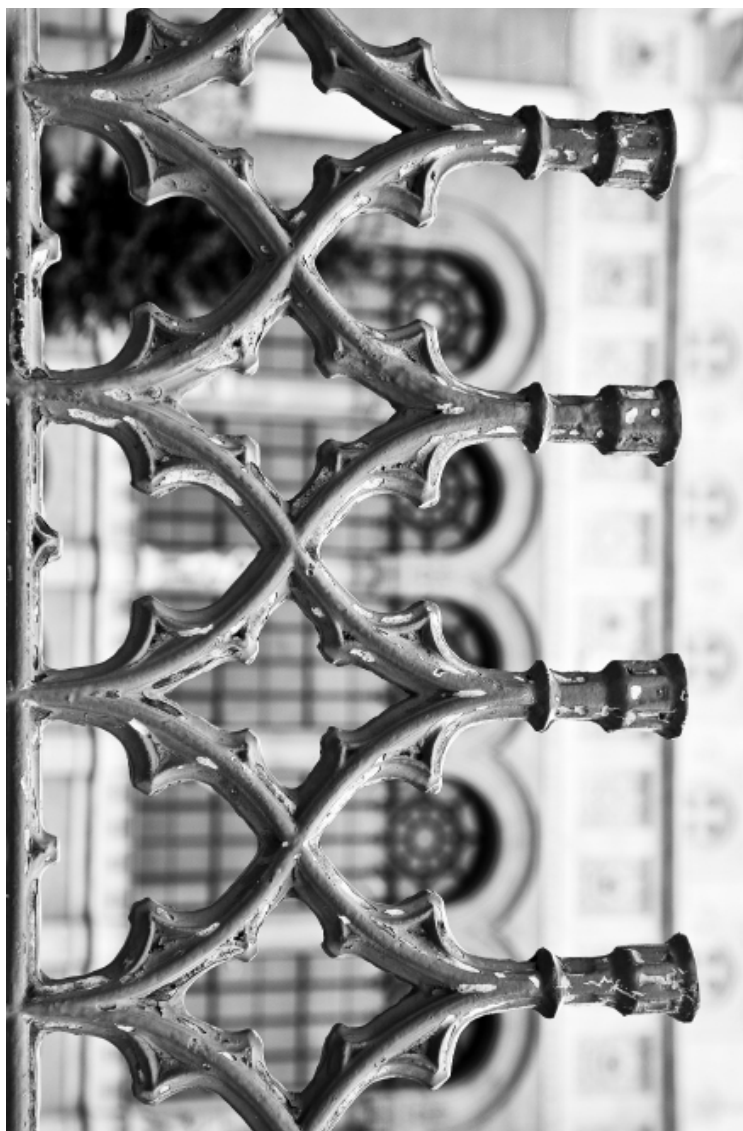
Bogyók

Második világháborús emlékmű (Jászberény)

Görbe fa

Rácsos